

บูรณาการรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย*
INTEGRATING BUDDHIST PROPAGANDA WITH THE
SRIWICHAH BUDDHIST ART IN THAI SOCIETY

พระภุชงค์ พงษ์ จูฑิตมานโส (มังกร)

Phra Kritsanapong Thitāmānāso (Mangkorn)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: krishnapong@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษางานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย 3) เพื่อบูรณาการรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย งานวิจัยนี้เป็นเชิงคุณภาพ มีการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อต้องการให้ผู้รับสาร มีความเข้าใจหลักธรรม และรับประโยชน์สูงสุด (นิพพาน) โดยการเลือกวิธีการอย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับบุคคล ตรงกับจริตของบุคคลนั้น ๆ 2) พุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 18 ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สถาปัตยกรรม และประติมากรรม จิตรกรรมนั้น ยังไม่ปรากฏในสังคมไทย 3) บูรณาการรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย กับองค์ประกอบของศาสนา เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สาธารณชน อันนำไปสู่การปฏิบัติตนที่ดีงาม สร้างความเข้าใจในพระพุทธศาสนาแล้วเชื่อมโยงเข้าหาศาสนาธรรม เพื่อพัฒนาจิตใจของศาสนบุคคล นำไปสู่การปฏิบัติตนให้เป็นพุทธะ ส่วนศาสนสถาน ก็จะมุ่งเน้นที่งานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย ณ วัดทุ่งเขียด แต่ต้องพัฒนาให้เป็นสื่อในการสอนแบบยั่งยืนมากขึ้น ศาสนวัตถุ คือ ประติมากรรมแบบศรีวิชัยให้ยึดโยงอยู่กับหลักธรรม ที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจของผู้เข้าในพื้นที่ และศาสนพิธีก็บูรณาการกับพัฒนาการของชีวิต ตั้งแต่เกิด จนตาย จึงเป็นหน้าที่ของศาสนทายาทที่จะต้องพัฒนาตนเอง จนสามารถบูรณาการองค์ประกอบศาสนาให้เป็นสื่อการสอน เพื่อพัฒนาตน และสาธารณชนต่อไป

คำสำคัญ: บูรณาการ, รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, พุทธศิลป์ศรีวิชัย

* Received 8 July 2020; Revised 1 October 2020; Accepted 22 October 2020

Abstract

This research article objective 1) To study the forms of Buddhism propagation 2) To study the Sriwichai style of Buddhist art in Thai society 3) To the pattern of Buddhism propagation with the Sriwichai style Buddhist art in Thai society. This research is qualitative. Have a documented study In - depth interview data analysis and presenting descriptive analysis. The results of the study were as follows: 1) Buddhism propagation model to want the recipient Understand the principles and get the most benefit (Nirvana) by choosing methods that suit the target group and choose a format Suitable for people Match the character of that person. 2) Sriwichai Buddhist art in Thai society, built around the 12 - 18 Buddhist century, which has played an important role in the spread of Buddhism to the present, which is divided into two categories, architecture and sculpture, painting is not yet apparent in Thai society. 3) Integrating the pattern of Buddhism propagation with the Sriwichai style Buddhist art in Thai society with elements of religion to spread Buddhism to the public Leading to good conduct Build understanding of Buddhism then link to religious teachings to develop the mind of a religious person this leads to the practice of being a Buddha, while religious places will focus on the Sriwichai Buddhist art at Thung Siet Temple, but need to develop into a more sustainable teaching medium. Live with the principles contributing to the mental development of the participants in the area and the ordinance is integrated with the development of life from birth to death, so it is the duty of the heir to develop himself. Until being able to integrate religious elements into teaching media for further development of oneself and the public.

Keywords: Integration, Buddhist Propaganda, Sriwichai Buddhist Art

บทนำ

“การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระพุทธองค์ ภายหลังกพุทธปรินิพพานนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงวางแนวทางไว้ให้แก่พุทธบริษัท ที่ต้องการเคารพบูชา พระพุทธทรงองค์ตรีสังข์” (สมพร ไชยภูมิธรรม, 2543) “สังฆเวชนียสถาน 4” เป็นสถานที่สำหรับพุทธบริษัทควรไปดูเพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้า ภายหลังกมีการสร้างสิ่งทีเคารพบูชา เป็นสถานที่เคารพสักการะของพุทธบริษัท ดังนั้นพุทธศาสนิกชนที่มีความศรัทธาในมรรคผล เห็นถึงประโยชน์แห่งคำสอนของ

พระพุทธองค์จึงได้สร้างสรรค์ผลงานพุทธสถานขึ้น และได้ประดับประดา ต่อมาก็มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ รวมเรียกว่า “พุทธศิลป์” (เสถียร โปธินันทะ, 2539) “เพื่อสนองตอบและรับใช้พระพุทธศาสนา โดยสอดแทรกปรัชญาธรรมทางวัตถุ ส่งเสริมการเผยแผ่ โดยช่วยกลุ่มเกลาโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้เกิดความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตน ในแนวทางที่ดั่งตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา” (ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ, 2559) เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการใช้ศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนา “แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม” (พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวฑฒโน, 2561)

ในภาคใต้ของประเทศไทย มีพุทธศิลป์ที่มีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เรียกว่า “ศิลปะแบบศรีวิชัย ซึ่งเป็นอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองมากในราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 18 ศิลปะส่วนใหญ่ จะเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาหายาน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดีย” (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา, 2558) ที่ปรากฏทางด้านประติมากรรม เช่น พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ส่วนทางด้านสถาปัตยกรรม เช่น พระบรมธาตุไชยา ซึ่งมีอิทธิพลต่อพระพุทธศาสนาทางภาคใต้เป็นอย่างมาก แม้ศรีวิชัยจะหมดอำนาจไปแล้ว แต่ศิลปะยังคงแพร่หลายไปทั่วดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามหลักฐานที่ได้มีการขุดค้นพบศิลปวัตถุ และโบราณสถานแบบศรีวิชัยจำนวนมากทางภาคใต้ โดยเฉพาะที่ไชยา และที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่อีกครั้งเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย ในลักษณะของศิลปะแบบประยุกต์ โดยได้มีการนำพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยมาจำลองมาสร้างไว้ ณ อุโบสถกลางน้ำ วัดทุ่งเขียด หมู่ที่ 1 ตำบลท่าโรงช้าง อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่เนื่องจากว่า พุทธศิลป์แบบศรีวิชัยที่ได้รับการจำลองมาสร้าง ยังปรากฏเป็นเพียงพุทธศิลป์แต่ยังขาดสื่อสำหรับการเผยแผ่และขาดบุคลากรที่มีคุณภาพในการเผยแผ่งานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย ทำให้ประชาชนที่เดินทางไปเยี่ยมชม ขาดโอกาสที่จะได้รับประโยชน์ และมีความรู้ความเข้าใจ ทั้งในด้านศิลปะ และหลักธรรมคำสอน ได้อย่างเต็มที่

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับ “บูรณาการรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย” เพื่อต้องการศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศึกษางานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย เพื่อนำมาบูรณาการเป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย และถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาสู่สาธารณชน อันนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตน ในแนวทางที่ดั่งตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษางานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย

3. เพื่อบูรณาการรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการวิจัยเชิง เอกสาร (Document Research) และภาคสนามด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนแห่งการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย มีขั้นตอน และวิธีการดำเนินงานวิจัย 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 ขั้นตอนกำหนดกรอบในการวิจัย กำหนดกรอบเนื้อหาในการวิจัย โดยให้อยู่ในประเด็นเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทยเป็นหลัก

1.2 ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูล จากเอกสารจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้วางขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1.2.1 ขอบเขตเนื้อหาจากเอกสาร ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ศึกษาจาก พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ศึกษาจาก อรรถกถา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารทางวิชาการ และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเป็นต้น

1.2.2 ขอบเขตของพื้นที่การศึกษาภาคสนาม จะศึกษาศิลปะแบบศรีวิชัยในสังคมไทย จะศึกษาวิจัยเฉพาะที่ วัดทุ่งเขียด หมู่ที่ 1 ตำบลท่าโรงช้าง อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยจากสถานที่แหล่งต่าง ๆ มาจำลองสร้างไว้เรียบร้อยแล้วในปัจจุบัน โดยผู้วิจัยได้วางขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1.2.2.1 ขอบเขตเนื้อหาจากการสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วม ได้แก่ มีการดูแลรักษา มีรูปแบบของการเดินทางมาสักการะ เป้าหมายของผู้เดินทางมาสักการะ และกิจกรรมที่สำคัญอันเกี่ยวข้องกับการใช้งานพุทธศิลป์เป็นต้น

1.2.2.2 ขอบเขตเนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ พระภิกษุ ประชาชนในท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ทราบข้อมูล แนวคิด และความคิดเห็นเกี่ยวกับ การสร้างงานพุทธศิลป์ศรีวิชัย เพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาจากการเลือกแบบเจาะจงจากคุณสมบัติ โดยเป็น นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ พระภิกษุ ประชาชนในท้องถิ่น ที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ที่มีความรู้ เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยมี รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

2.1.1 กลุ่มนักวิชาการ ที่มีความรู้ทางด้านศิลปะแบบศรีวิชัย จำนวน 5 คน

2.1.2 กลุ่มนักวิชาการ ที่มีความรู้ทางด้านศาสนา และศิลปะแบบศรีวิชัย จำนวน 5 รูป

2.1.3 ผู้เชี่ยวชาญ ประชาชนชาวบ้าน ที่มีความรู้ทางด้านศิลปะแบบศรีวิชัย จำนวน 5 คน

2.2 วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยมีกระบวนการในการออกแบบเครื่องมือ คือแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

3.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับบูรณาการรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย จากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.2 นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม

3.3 พัฒนาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.4 นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบ และแก้ไขเครื่องมือวิจัยเพื่อความสมบูรณ์ ถูกต้อง และเหมาะสม

3.5 พัฒนาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามผู้ทรงคุณวุฒิ

3.6 นำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แบบไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้เลือกไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เกี่ยวกับบูรณาการรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย จากข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ พระภิกษุ ประชาชนท้องถิ่น เพื่อให้ทราบข้อมูล แนวคิด ความคิดเห็นเกี่ยวกับบูรณาการรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย

5. การจัดทำข้อมูล ผู้วิจัยใช้ขั้นตอนดังนี้

5.1 จัดทำข้อมูล โดยใช้การค้นคว้า เนื้อหาจากเอกสาร

5.2 จัดทำข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก

5.3 นำข้อมูลที่ได้ มาสรุปในแต่ละประเด็น และทำการจัดหมวดหมู่เพื่อหาคำตอบ ตามเนื้อหาการวิจัย

6. การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสำรวจเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นก็จะนำข้อมูลที่ได้มาทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักทฤษฎี ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดของ “สุภางค์ จันทวานิช

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ซึ่งเป็นวิธีการสรุปข้อมูลตามปรากฏการณ์ที่สัมผัสได้ หรือมองเห็นได้ เป็นต้น

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล ได้แก่ การจำแนกข้อมูลออกเป็นอย่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์” (สุภางค์ จันทวานิช, 2540)

7. สรุปผล และนำเสนอผลการวิจัย จัดทำในลักษณะของพรรณนาวิเคราะห์ บรรยายโวหาร คือ โวหารที่ใช้เล่าเรื่อง หรืออธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ตามลำดับเหตุการณ์ มุ่งเน้นความชัดเจน ตรงไปตรงมา กล่าวถึง แต่สาระสำคัญ ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้แล้ว

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์ดังนี้

1. รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยประมวลสรุปเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดังนี้ ด้านเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ (วัตถุประสงค์ในการสื่อสาร), ด้านกลุ่มเป้าหมายในการเผยแผ่ (ผู้รับสาร), ด้านรูปแบบในการเผยแผ่ และด้านเนื้อหา หรือหลักธรรมในการเผยแผ่ (ตัวสาร)

ด้านเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ เพื่อต้องการให้ประชาชน ได้มีความรู้เข้าใจในหลักธรรม โดยมุ่งให้ผู้รับสาร ได้รับประโยชน์สูงสุด ทั้งประโยชน์ในชาตินี้ (ทิฐฐธัมมิ กัตถะประโยชน์) ประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถะประโยชน์) และประโยชน์ชั้นสูงสุดคือ พระนิพพาน (ปรมาตถะประโยชน์) สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นหลักประกันชีวิต ในภพหน้า และนำพาชีวิตไปสู่ความพ้นทุกข์ ปัจจุบันเป้าหมายของการเผยแผ่อาจจะแตกต่างไปจากสมัยพุทธกาลบ้าง เพราะปัจจุบันคนติดอยู่ในพิธีกรรม และวัตถุเป็นหลัก

ด้านกลุ่มเป้าหมายในการเผยแผ่ พระพุทธองค์ไม่ได้แสดงธรรมแบบหวานแหว่ แต่ทรงเลือกกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน ทรงเน้นกลุ่มชนที่มีความพร้อม ก่อนที่จะเลือกวิธีการเผยแผ่ โดยพุทธวิธีนั้นพระองค์จะเลือกอย่างเหมาะสม จำเพาะเจาะจงสำหรับกลุ่มเป้าหมายนั้น เมื่อจบการสอน ก็จะได้รับผลตามความมุ่งหมาย คือ ผู้ฟังได้บรรลุมรรคผลใน ระดับต่าง ๆ และทรงเน้นเผยแผ่ทั้งในเชิงรุก และเชิงรับ การเผยแผ่เชิงรุก คือ เข้าไปหา

กลุ่มเป้าหมายในการเผยแพร่ถึงที่ การเผยแพร่ในเชิงรับ ก็ทรงแสดงธรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มคนที่เข้ามาในวัด

ด้านรูปแบบในการเผยแพร่ ตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบันช่องทางในการเผยแพร่มีหลากหลาย ทั้งที่เป็นวจนภาษา และอวจนภาษา ขึ้นอยู่กับผู้เผยแพร่จะประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย หรือยุคสมัย พระพุทธองค์ทรงเป็นแบบอย่างของผู้ที่มีเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย ทรงทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม หรือทำของยากให้ง่าย ในปัจจุบันช่องทางในการเผยแพร่นั้นจะต้องปรับให้สอดคล้องกับบุคคล และยุคสมัย โดยใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดหลักธรรม เช่น ผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้ง่าย หลากหลาย กลุ่มคน เพศ วัย มากยิ่งขึ้น และนอกเหนือจากการแสดงธรรมทางตรงแล้ว ยังมีการถ่ายทอดหลักธรรมผ่านวัตถุ เช่น การสร้างอุโบสถศิลปะศรีวิชัยก็นับได้ว่าเป็นช่องทางในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่ง โดยใช้อวัจนภาษา

ด้านเนื้อหา หรือหลักธรรมในการเผยแพร่ พระพุทธองค์ทรงนำหลักธรรมไปเผยแพร่ให้เหมาะกับกลุ่มผู้ฟัง เพราะก่อนจะออกแสดงธรรมแต่ละวันนั้น “พระพุทธองค์ทรงตรวจดูอริยาศัยของกลุ่มผู้ฟังก่อนว่าเป็นใคร มีภูมิหลังอย่างไร” และจะทรงแสดงหลักธรรม ที่ตรงกับจริตอริยาศัยของบุคคลนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะทรงมุ่งเน้นให้ผู้ฟัง ได้รับประโยชน์จากธรรมะที่ทรงสอนอย่างเต็มที่ จึงทำให้การเผยแพร่ของพระองค์นั้นประสบความสำเร็จทุกครั้ง

2. พุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย

ผู้วิจัยประมวลสรุปเกี่ยวกับ พุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย ได้ดังนี้ อัตลักษณ์ของพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย, ลักษณะเด่นของพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย ความสำคัญของพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย และพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อัตลักษณ์ของพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย ลักษณะศิลปกรรมแบบศรีวิชัย ได้รับอิทธิพลรูปแบบศิลปะอินเดีย มักพบรูปพระโพธิสัตว์ และนิยมสร้างนางคู่บารมี เรียกว่า “ศักดิ์” ด้วย ในยุคศรีวิชัยนิยมสร้างพระโพธิสัตว์ มากกว่าพระพุทธรูป เนื่องจากสร้างตามพระพุทธศาสนาแบบมหายาน

ลักษณะเด่นของพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย คือ การผสมผสานศิลปะอินเดียเข้ากับศิลปะท้องถิ่นนิยมแสดงรูปร่างตามสรีระจริงของมนุษย์ ระยะเวลาพื้นผิวเรียบเกลี้ยง ต่อมาจึงมีลวดลายประดับ มีเค้าโครงจากธรรมชาติ และลวดลายประดิษฐ์ ถ้าขนาดเล็กมักมีประภาวสิรูปโค้งลายเปลวเพลิง ส่วนขนาดใหญ่ จะแสดงรายละเอียดของเครื่องประดับ และไม่แสดงแผ่นหลังหรือประภาวสิ ลวดลายประดับ

ความสำคัญของพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย เห็นได้ว่า พุทธศิลป์เป็นงานศิลปะที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นงานศิลปะทางพระพุทธศาสนาที่สร้างขึ้นเพื่ออุทิศเป็นพุทธบูชา และเป็น

ศูนย์รวมแห่งการสื่อสารทางด้านวัฒนธรรม และประเพณีของแต่ละชุมชน ท้องที่ และภูมิภาค โดยงานพุทธศิลป์จะมีอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไป จึงก่อให้เกิดความศรัทธา เลื่อมใส ในพระพุทธรูปศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน และเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธรูปศาสนาให้ยั่งยืนต่อไป

พุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย สถาปัตยกรรม ที่มีความโดดเด่นที่สุดในสังคมไทย คือ พระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี รูปทรงพระบรมธาตุ เป็นมณฑป ทรงสี่เหลี่ยม ประดิษฐานบนฐานสี่เหลี่ยม ก่อด้วยอิฐไม่สอปูน ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นสถาปัตยกรรมแบบ ศรีวิชัย เพียงแห่งเดียวของไทย ที่ยังคงความสมบูรณ์ และงดงามที่สุด รูปแบบงานช่าง เป็นส่วนสำคัญในการเผยแผ่คติความเชื่อ ความศรัทธา และความศรัทธา ในทางพระพุทธศาสนา ให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ทางด้านประติมากรรม ที่มีความโดดเด่นที่สุดในสังคมไทย คือพระโพธิสัตว์ อวโลกิเตศวร ซึ่งมีการหล่อด้วยสัมฤทธิ์ และมีการค้นพบที่อำเภอไชยา ซึ่งเหลือเพียงครึ่งองค์ แต่ถือกันว่าเป็นโบราณวัตถุที่งดงามที่สุดชิ้นหนึ่งในประเทศไทย ลักษณะใบหน้าของ ประติมากรรมนี้มีธรรมอยู่ 3 ประการคือ ความเมตตา ความฉลาด และความสุข กลมกลืน เป็นอันเดียวกัน บทบาท และอิทธิพลของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่มีต่อสังคมชาวพุทธ บุคคลใดถ้าภavana ระลึกถึงพระมหาโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร โจรภัยก็ปราศจากไป อัคคีภัยก็จะ ทำอะไรไม่ได้ อารูททุกชนิดจะไม่สามารถระคายผิวได้ จิตรกรรมศิลปะแบบศรีวิชัย ยุคสมัยต้น ประวัติศาสตร์ (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11 - 18) พบว่าไม่ปรากฏพุทธศิลป์ในรูปแบบจิตรกรรม ซึ่งอาณาจักรศรีวิชัยอยู่ในยุคต้นประวัติศาสตร์

พุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในภูมิภาคต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีการขุดค้นพบที่อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี และที่จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนั้นมีการพบเล็กน้อย เช่น ทางภาคกลาง พบที่อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ภาคเหนือพบที่วัดเจดีย์เจ็ดแถว อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และเหนือสุดพบที่วัดป่าสัก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นต้น

3. บูรณาการรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาคือ การขาดสื่อสำหรับการเผยแผ่ และการขาดแคลน บุคลากรผู้เผยแผ่ ผู้นำชม ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย ทำให้สาธารณชน ไม่เข้าใจความหมายที่แฝงไว้ในงานพุทธศิลป์ศรีวิชัย หรือมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ส่งผลกระทบต่อสถานที่แห่งนี้

แนวความคิดการบูรณาการรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบ ศรีวิชัย ด้วยการใช้อัฒนคติประกอบของศาสนาทั้ง 4 องค์ประกอบ นำมาอธิบายด้วยการมุ่งเป้าไปที่ความเป็นพุทธะ หรือผู้ตรัสรู้ตาม เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าใจ จนสามารถเข้าถึงความเป็น พุทธะ ได้ด้วยตนเอง โดยอาศัยองค์ประกอบของศาสนาเป็นอุปกรณ์ในการศึกษา ดังนี้

ศาสนธรรมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย เป็นกระบวนการที่จะต้องอธิบายความจริงแห่งชีวิตให้เห็นเป็นรูปธรรม อันมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้พัฒนาตน ให้รู้เท่าทัน ตามความเป็นจริง จนกระทั่งสามารถ รู้เท่าทันต่อสภาวะธรรมทั้งหลาย ทั้งที่เกิดขึ้นภายในตน เมื่อพัฒนาตนได้อย่างนี้ จึงได้ชื่อว่า เกิดเป็นพุทธะ เกิดมีศาสนบุคคล ที่สามารถทำหน้าที่เผยแผ่ สืบต่อศาสนธรรมได้เพิ่มขึ้นอีกแล้ว

ศาสนบุคคลกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย โดยการนำ หลักพุทธธรรม คือ กัลยาณมิตร 7 และสัปปุริสธรรม 7 เพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพของ บุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ ทั้งทางด้าน การพัฒนาความรู้ ความสามารถ ให้รู้จริง รู้จักกับผู้รับ สาร รู้จักกาลเทศะ หรือบริบทนั้น ๆ รู้วิธีการสื่อสารที่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับสาร แนวทางปฏิบัติ ของบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ จึงต้องพิจารณาเนื้อหาสาระที่ดี ชักนำให้ผู้รับสารนั้นได้ปฏิบัติ ตามแนวทาง ศิล สมาธิ ปัญญา บุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ควรพิจารณาได้ว่าสิ่งใดควรทำการ สื่อสาร สิ่งใดไม่ควร ทำให้ผู้รับการเผยแผ่มีความเชื่อถือ ความศรัทธา และถือปฏิบัติตาม ด้วยความรัก

ศาสนสถาน หรือศาสนวัตถุกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบ ศรีวิชัย โดยคุณค่า หรือความสำคัญของพุทธสถาน เพื่อเป็นการบันทึกเรื่องราวทาง ประวัติศาสตร์ศาสนา เพื่อให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นอุปกรณ์สอนธรรมให้แก่ผู้พบ เห็น ทำให้เกิดพุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ โดยอาศัยหลักกรรมบางส่วนจากพระพุทธศาสนา มหายานที่ผสมผสานอยู่ในงานศิลปกรรม ร่วมกับการตีความใหม่ภายใต้กรอบคิดของ พระพุทธศาสนาเถรวาท ช่วยต่ออายุงานศิลปกรรมศรีวิชัยให้มีชีวิตชีวา และมีความหมายใหม่ ๆ เข้ากับสังคมปัจจุบันได้แนบสนิทขึ้น ใช้เป็นอุปกรณ์ในการพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชนได้ ต่อไป แต่การที่จะทำให้พุทธศิลป์ที่มีหลักธรรมอยู่เบื้องหลัง นั้นสัมฤทธิ์ผล ทำหน้าที่พัฒนา จิตใจ และเกิดปัญญาได้นั้น จะต้องมีส่วนช่วยสำหรับผู้มาเยี่ยมชมบ้างเล็กน้อย การใช้หลักสื่อ สังคมออนไลน์ อินเทอร์เน็ต เพื่อใช้สำหรับการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ศาสนพิธีกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย เพื่อเป็น การรวบรวม สาธารณชนให้เข้ามายังศาสนสถาน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ด้วยการ จัดรูปแบบของกิจกรรมส่งเสริมให้ สาธารณชนได้ใกล้ชิดงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย เพื่อจะได้ นำไปขบคิดถึงเรื่องราวความเป็นมา ตลอดจนความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา อย่างไร ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นในการชักนำให้สาธารณชน ให้ได้เข้าถึงเนื้อหาสาระของ พระพุทธศาสนา หากสามารถนำศาสนพิธีมาสร้างเป็นกระบวนการ ทำให้ศาสนธรรม ได้รับความสนใจจากพุทธบริษัท โดยที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้แล้ว ก็จะเป็น ประโยชน์ต่อการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดียิ่ง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนี้ มีข้อค้นพบที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และมีคุณค่าทางวิชาการ ซึ่งพร้อมที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงนำมาอภิปรายผลโดยใช้หลักตรรกวิทยาในการให้เหตุผล เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีดังต่อไปนี้

รูปแบบการเผยแผ่พุทธศาสนาจำแนกได้ ดังนี้ การเผยแผ่โดยผ่านบุคคล อาศัย การสื่อสารระดับบุคคล สื่อสารกับตนเอง เพื่อพัฒนาให้เป็นพุทธบุคคลต้นแบบ ส้ารวมอินทรีย์ มีอิริยาบถ ที่ปรากฏต่อบุคคลอื่น เป็นผู้สงบเรียบร้อย มีความงดงาม ซึ่งเป็นการเผยแผ่ที่ได้ผล ทุกเวลา ซึ่งสอดคล้องกับพระศรีพัชโรดม ได้เขียนบทความเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทย พบว่า “ความเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องมีความรู้ลึกซึ้งในสิ่งที่สอน ใช้รูปแบบ และแนวทางการสอนให้ประจักษ์ การเผยแผ่ในลักษณะของการประยุกต์ให้สอดคล้องวิทยาการสมัยใหม่ ก็จะได้พระสงฆ์เป็นศาสนทายาท ที่มีความรู้รอบด้านทั้งนักธรรมบาลี และปริยัติสามัญไปพร้อมกัน” (พระศรีพัชโรดม, 2560) ประการต่อมา คือ วิธีการเผยแผ่โดยผ่านศาสนสถาน ศาสนาวัตถุ และสัญลักษณ์ รวมไปถึง สถาบันศาสนา ที่มีส่วนช่วยสร้างให้เกิดศรัทธา สนใจศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น การสร้างถ้ำอชันดา เสาศระเจ้าอโศก เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ ไพโรจน์ คุ้มไพโรจน์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ พุทธประวัติจากสังเวชนียสถาน ว่า “เสาศระเจ้าอโศก ที่แกะจากหินอ่อนก้อนเดียว เป็นรูปพญาลิงห้อยตัวหันหน้าไปสี่ทิศ อันหมายถึง ธรรมสี่หนาทแผ่กิ่งก้านไปทั้งจตุรทิศ มีคำจารึก เตือนให้พระภิกษุปฏิบัติปฏิบัติชอบ รักษาศีลให้บริสุทธิ์ และให้มีความสามัคคีกัน นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา” (ไพโรจน์ คุ้มไพโรจน์, 2553) จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยสรุปว่า ในยุคแรก ๆ รูปแบบการเผยแผ่เป็นไปโดยผ่านบุคคล ในยุคต่อมา จึงผ่านศาสนสถาน ศาสนาวัตถุ และสัญลักษณ์ โดยในแต่ละยุคย่อมมีรูปแบบ กระบวนการ วิธีการ และประสิทธิผล ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่แตกต่างกันไป วิธีการบางอย่าง อาจเหมาะสมกับคนในยุคสมัยนั้น ๆ แต่พอความเจริญผ่านไป พระพุทธศาสนาก็ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ เพื่อให้เหมาะสมกับคนในยุคสมัยนั้น ๆ

พุทธศิลป์ศรีวิชัยในสังคมไทย เป็นศิลปกรรมที่เกิดขึ้น ในภาคใต้ของประเทศไทย ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 - 18 ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดีย มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเป็นศูนย์รวมทางด้านวัฒนธรรม ของชุมชน ก่อให้เกิดความศรัทธาใน พระพุทธศาสนาแก่สาธารณชน และเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ ปัญญา เทพสิงห์ กล่าวไว้ในหนังสือ ศิลปะเอเชีย “งานพุทธศิลป์เป็นงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมา เพื่อเป็นการอุทิศ และรับใช้พระศาสนาโดยตรง เป็นการสืบต่ออายุของพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ในกาลต่อไป แต่ถ้าขาดงานพุทธศิลป์เป็นสิ่งโน้มนำให้คนเข้าหา พระธรรมคำสั่งสอนแล้ว พระพุทธศาสนาก็มีเพียงลายสัญลักษณ์อักษร ขาดแรงสะกด ซึ่งจะส่งผลต่อการขาดความ

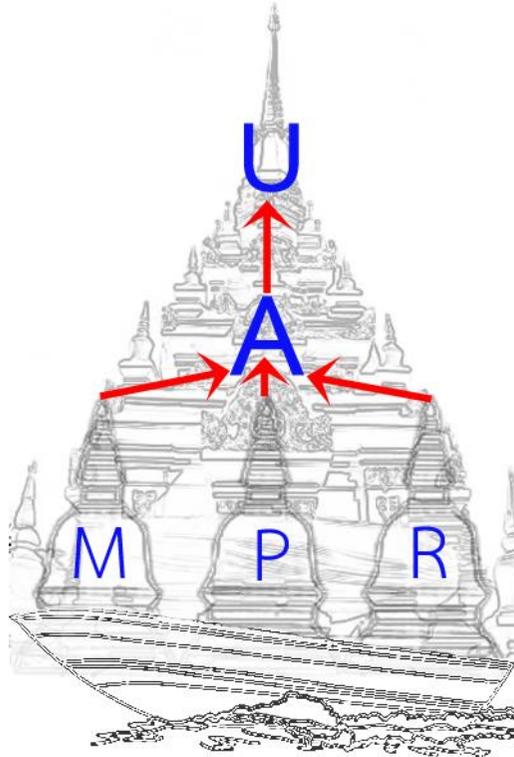

ชาวซึ่ง ในพระพุทธศาสนาในที่สุด” (ปัญญา เทพสิงห์, 2548) จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยสรุปว่า ความสำคัญของพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย เป็นงานศิลปะที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะสร้างขึ้นมาจาก อูทิสเป็นพุทธบูชา โดยมีอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไป จึงก่อให้เกิดความศรัทธา เลื่อมใส ในพระพุทธศาสนาแก่สาธารณชน และเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ต่อไป

บูรณาการรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยใน สังคมไทย โดยการนำองค์ประกอบของศาสนา ทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนสถาน และศาสนพิธี มาบูรณาการให้เชื่อมโยงถึงกัน ซึ่งช่วยส่งเสริมให้สาธารณชน เกิดความเป็นสัมมาทิฐิ มีความเข้าใจในพระรัตนตรัย เกิดการพัฒนาทางด้านกาย จิต และ ปัญญา จนเกิดมีความเห็นที่ถูกต้อง เข้าใจแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เข้าถึงความเป็น พุทธะได้ด้วยตนเอง โดยอาศัยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยเป็นเครื่องมืออย่างเป็นทางการ ต่อไป สอดคล้องกับ พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ ได้กล่าวไว้ใน บทความเรื่อง กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย ของพระสงฆ์ไทย ในประเทศอินเดีย - เนปาล ว่า “กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทยของพระสงฆ์ไทยใน อินเดีย - เนปาล ประกอบด้วยกัน 5 ด้าน คือ 1) พุทธนโยบาย กับ การปกครองคณะสงฆ์ไทย 2) ศาสนบุคคล 3) ศาสนธรรม 4) ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน 5) ศาสนพิธี/พิธีกรรม พระสงฆ์ไทยที่ จะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างแดนต้องรับภาระอันหนักเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่ กับโลกนี้ไป นานแสนนาน” (พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์, 2561) จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยสรุปว่า การบูรณาการองค์ประกอบศาสนาเพื่อสร้างความเข้าใจในพระพุทธศาสนา เชื่อมโยงเข้าหา จุดสำคัญขององค์ประกอบศาสนา คือ พระศาสดา หรือศาสนธรรมให้ได้ เพื่อให้ศาสนธรรม พัฒนาจิตใจนำไปสู่การปฏิบัติตนให้เข้าถึงความเป็นพุทธะ เพื่อให้มีวิถีชีวิตที่ใช้ธรรมะเป็นหลัก ในการดำเนินชีวิตร่วมกับโลกศาสตร์อื่น ๆ โดยมีศาสนธรรม คือคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เข้าไปกำกับ บูรณาการ เติมเต็ม ศาสนสถานในที่นี้จะมุ่งเน้นที่อุโบสถกลางน้ำ วัดทุ่งเขียด เพียงแต่ต้องพัฒนาให้สามารถใช้เป็นสื่อการสอนแบบยั่งยืนให้ได้มากขึ้น ศาสนวัตถุ คือ ประติมากรรมก็ให้ยึดโยงอยู่กับหลักธรรม และจัดสภาพให้เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจของผู้เข้าไป ในพื้นที่ และศาสนพิธีก็มีการบูรณาการกับ พัฒนาการของชีวิตตั้งแต่พิธีเกิดจนถึงพิธีตาย จึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะศาสนทายาทจะต้องพัฒนา ตนเองให้สามารถบูรณาการองค์ ประกอบศาสนาให้เป็นสื่อการสอน เพื่อพัฒนาตน และสาธารณชนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ไม่ว่าจะในครั้งพุทธกาล หรือปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็ยังใช้การเผยแผ่โดยผ่านตัวบุคคลเป็นหลัก ทำหน้าที่นำเสนอเผยแผ่ โดยผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ใหม่คือ MAPRU ที่สามารถนำมาอธิบายได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดง MAPRU MODEL

M = Morality หลักศีลธรรม หมายถึง ศาสนธรรม เป็นกระบวนการที่จะต้องอธิบายความจริงแห่งชีวิต ให้เห็นเป็นรูปธรรม อันดับแรกควรเน้นบรรยายพระรัตนตรัย ให้ซาบซึ้งในคุณของพระรัตนตรัยก่อน จากนั้นค่อยสอดแทรกหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย คือธรรมะของพระโพธิสัตว์ สุทธิ ปัญญา เมตตา ขันติ และหลักธรรมอื่น ๆ ผ่านทางองค์ประกอบของงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย จนกระทั่งสามารถรู้เท่าทันต่อสภาวะธรรมทั้งหลายเมื่อพัฒนาตนได้อย่างนี้ จึงได้ชื่อว่า เกิดเป็นพุทธะ เกิดบุคคลผู้เข้าใจธรรม ได้เกิดมีศาสนบุคคลที่สามารถทำหน้าที่เผยแผ่ สืบต่อศาสนธรรมต่อไป A = Apostle ผู้เผยแผ่ศาสนา หมายถึงศาสนบุคคล ควรมีหลักพุทธธรรม คือ กัลยาณมิตร 7 และสัปปุริสธรรม 7 เพื่อใช้สำหรับการพัฒนาศักยภาพ ในการปฏิบัติงาน ประการแรกกัลยาณมิตร 7 เพื่อให้บุคลากรตระหนักในบทบาท และหน้าที่ของตน หากบุคลากรมีองค์คุณของกัลยาณมิตรที่ดี ก็ย่อมมีความเชื่อถือ

ศรัทธา ประการต่อมหาหลักสี่ปฐพีธรรม 7 บุคลากร จะต้องมีความสมบัติที่ดีของนักเผยแผ่ คือ รู้จริง รู้จักกับผู้รับสาร รู้จักกาลเทศะ หรือบริบทนั้น ๆ รู้วิธีการสื่อสารที่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับสาร แนวทางปฏิบัติของผู้ส่งสาร ชักนำให้ผู้รับสารนั้นได้ปฏิบัติตนเอง ตามแนวทาง ศิล สมาธิ ปัญญา และมนสิการโดยแยกคาย P = Place of worship สถานที่สักการะ หมายถึง ศาสนสถาน หรือศาสนวัตถุ เป็นพื้นที่ของจิตใจ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ และเป็นอุปกรณ์สอนธรรมให้แก่ผู้พบเห็น ทำให้เกิดพุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ แต่การจะทำให้พุทธศิลป์ที่มีหลักธรรมอยู่เบื้องหลังนั้นสัมฤทธิ์ผล ทำหน้าที่พัฒนาจิตใจ และเกิดปัญญาได้นั้น จะต้องมีส่วนช่วยสำหรับผู้มาเยี่ยมชมบ้างเล็กน้อย การใช้หลักสี่สังคมออนไลน์ อินเทอร์เน็ต เพื่อใช้สำหรับการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย R = Ritual พิธีทางศาสนา หมายถึง ศาสนพิธี เป็นการรวบรวม คนให้เข้ามายังศาสนสถาน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ด้วยการจัดรูปแบบของกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ คนได้ใกล้ชิดงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย เป็นจุดเริ่มต้นในการชักนำให้ประชาชนได้เข้าถึงเนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี U = Understanding Sriwichai Buddhist Art มีความเข้าใจอันถูกต้อง ถ่องแท้ ในพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย หมายถึง แต่ละองค์ประกอบล้วนให้ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชน เกิดความเป็นสัมมาทิฐิ มีความเข้าใจในพระรัตนตรัย อย่างถูกต้องถ่องแท้ เข้าใจแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เข้าถึงความเป็นพุทธะ หรือความพ้นทุกข์ได้เสมอ โดยบูรณาการทั้ง 4 ด้านให้เชื่อมโยงถึงกัน มาอธิบายให้พุทธศาสนิกชน ได้เรียนรู้ เกิดความเข้าใจ เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา จนสามารถเข้าถึงความเป็นพุทธะด้วยตนเอง เกิดการพัฒนาทางด้านกาย จิต และปัญญา จนเกิดมีความเห็นที่ถูกต้อง ด้วยการอาศัยองค์ประกอบของศาสนา เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์ แบบศรีวิชัย เพื่อการขับเคลื่อนในการประกาศเผยแผ่พระพุทธธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนา อย่างเป็นกระบวนการต่อไป หากนำ MAPRU MODEL ไปใช้แล้วจะก่อให้เกิดผลดีอย่างไรต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยใช้พุทธศิลป์แบบศรีวิชัยเป็นฐาน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษารูปแบบพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยที่ได้มีการจำลองมาสร้างไว้ ณ อุโบสถกลางน้ำ วัดทุ่งเขียด อ. พุนพิน จ. สุราษฎร์ธานี ยังปรากฏเป็นเพียงพุทธศิลป์เพียงอย่างเดียว ยังขาดสื่อ สำหรับการเผยแผ่ และขาดบุคลากรที่มีคุณภาพในการเผยแผ่ ทำให้ประชาชนที่เดินทางไปเยี่ยมชม ขาดโอกาสที่จะได้รับประโยชน์ และมีความรู้ความเข้าใจ ทั้งในด้านศิลปะ และหลักธรรมคำสอน ได้อย่างเต็มที่ สำหรับแนวทางการพัฒนาด้านสื่อ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์ศรีวิชัย คือ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ อินเทอร์เน็ต เพื่อใช้

สำหรับการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่วนแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการนำหลักธรรมะ กัลยาณมิตร 7 และสัจปุริสธรรม 7 ในส่วนของแนวคิดการพัฒนา รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย ด้วยการใช้อองค์ประกอบของศาสนา (ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนสถาน และศาสนพิธี) โดยบูรณาการ ทั้ง 4 ด้านให้เชื่อมโยงถึงกัน มาอธิบายให้พุทธศาสนิกชน ได้เรียนรู้ เกิดความเข้าใจ เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา เกิดการพัฒนาทางด้านกาย จิต และปัญญา จนเกิดมีความเห็นที่ถูกต้อง ด้วยการอาศัยองค์ประกอบของศาสนา เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพ ในการปฏิบัติงาน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัย จนสามารถเข้าถึง ความเป็นพุทธะด้วยตนเอง จากผลการวิจัยที่พบว่า ทางวัดยังขาดสื่อ เครื่องมือบอกประวัติ ความเป็นมาของพุทธศิลป์ และยังขาดวิทยากรให้ความรู้ และเยี่ยมชมศิลปกรรมแบบศรีวิชัย ภายในอุโบสถกลางน้ำ และยังไม่ได้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการถ่ายทอดหลักธรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า ทางวัดควรจัดทำป้ายแผนภูมิการชมงานพุทธศิลป์ให้ชัดเจน เพื่อให้ ความรู้เรื่องพัฒนาการประวัติความเป็นมางานพุทธศิลป์แต่ละชิ้น อย่างน้อยใช้ 2 ภาษาโดยใช้ ภาษาอังกฤษ เพื่อต้อนรับประชาคมอาเซียน ประการต่อมาควรจัดให้มีวิทยากรบรรยาย แนะนำให้ความรู้แก่ผู้เข้าชม ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น สถาปัตยกรรม และประติมากรรม เพื่อให้ ผู้สนใจได้ศึกษาความหมายพร้อมเสียงบรรยายจากวิทยากร ของงานพุทธศิลป์แต่ละชิ้น อีกประการคือ ควรนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดหลักธรรม งานพุทธศิลป์ แบบศรีวิชัย เช่น ผ่านทางโทรทัศน์ วิทยุ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ อาทิ Facebook, Line, Instagram, twitter ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้ ง่าย ทำให้การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เข้าถึงผู้คนได้หลากหลาย กลุ่มคน เพศ วัย ฯลฯ มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2539). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ ภาค 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- ไพโรจน์ คุ่มไพโรจน์. (2553). พุทธประวัติจากสังเวชนียสถาน. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าคุรุสภา.
- ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ. (2559). พุทธศิลป์: ถิ่นไทย ศิลปกรรมเพื่อพระพุทธศาสนา. วารสารพุทธอาเซียนศึกษา, 1(2), 59-74.
- ปัญญา เทพสิงห์. (2548). ศิลปะเอเชีย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวฑฒโน. (2561). การตีความภาพพุทธศิลป์ที่ปรากฏในเอกสารโบราณของจังหวัดลำปาง. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 7(2), 230-238.
- พระครูสิริปริยัตยานุศาสตร์. (2561). กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทยของพระสงฆ์ไทย ในประเทศอินเดีย - เนปาล. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 9(1), 121-134.
- พระศรีพัชโรดม. (2560). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทย. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 13(ฉบับพิเศษ), 335-346.
- พิพิธภัณฑ์หอพุทธศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา. (2558). ศิลปะศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13-18). เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2563 จาก <http://nkr.mcu.ac.th/buddhasil/?p=100>
- สมพร ไชยภูมิธรรม. (2543). ปางพระพุทธรูป. กรุงเทพมหานคร: ต้นธรรม.
- สุรางค์ จันทวานิช. (2540). วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.